

Jan Machniak, *Doświadczenie Boga w Tajemnicy Jego Miłosierdzia u bł. Siostry Faustyny Kowalskiej*, Kraków 1999, ss. 461

Autor rozprawy podjął bardzo aktualny i interesujący temat, który wnosi cenny wkład w pogłębienie refleksji o miłosierdziu Bożym w świetle teologii mistycznej. Dokonał tego na przykładzie św. Faustyny, ukazując jednocześnie potrzebę mistycznego doświadczenia Boga w tajemnicy Jego miłosierdzia dla prawidłowego zrozumienia rozwoju życia duchowego każdego człowieka. Trzeba zaznaczyć, że dotychczas w refleksji teologicznej nie podjęto wnikliwej analizy doświadczenia Boga w tajemnicy miłosierdzia w świetle *Dzienniczka Świętej*.

Przedstawiona książka jest bardzo dobrą syntezą całościowego ukazania doświadczenia mistycznego począwszy od najprostszych form modlitwy św. Faustyny, poprzez odkrywanie powołania, poprzez świadome podjęcie pracy nad sobą w oparciu o regułę zakonną, aż po szczyty zjednoczenia mistycznego. Istotą tych wnikliwych analiz jest wykazanie integralności doświadczenia Boga, które obejmuje wszystkie wymiary życia ludzkiego, jego sferę cielesną, psychiczną i duchową i które należy do dziedziny tajemnicy duszy. Zastosowana zaś metoda analizy porównawczej i semantycznej pozwoliła autorowi ukazać oryginalność Mistyczki z Krakowa, która

jest mocno osadzona w tradycji mistycznej Kościoła, szczególnie w tzw. misticie kobiecej.

W swoich rozważaniach ks. J. Machniak wychodząc z pojęcia przymiotu Bożego Miłosierdzia postrzega je w duchu współczesnej myśli teologicznej jako odwieczną i niezmienną doskonałość Boga, tj. Boga udzielającego swojej miłości poprzez usuwanie wszelkiej słabości, spośród której największą jest nędza, czyli uznanie swojej grzeszności. Miłosierdzie jawi się jako „główny motyw działania Bożego” i „źródło każdego działania Stwórcy” (s. 428), objawione w Jezusie Chrystusie, będącym jednocześnie uosobieniem Boga w Jego miłosierdziu. Dlatego kształtowanie duchowej postawy wobec miłosierdzia Boga ze strony człowieka rozpoczyna się od poznania Chrystusa, w którym dopiero w pełni ujawnia się wielkość Bożego miłosierdzia i równocześnie godność oraz wielkość osoby ludzkiej (s. 22-25). Te podstawowe treści miłosierdzia Bożego, objawionego w Jezusie Chrystusie, są przedmiotem analizy pierwszej części pracy (s. 11-142).

Św. Faustyna odkrywała tajemnicę miłosierdzia Bożego wraz z rozwojem swojego życia modlitewnego i sakramentalnego, doświadczając obecności Jezusa Chrystusa (s. 25-63). Modlitwa stała się dla niej podstawą osobistej relacji z Jezusem, aż po szczyty mistycznego zjednoczenia z Nim w miłości. Nie jest ona tylko jednym z ćwiczeń duchowych, ale istotnym zajęciem, które wypełnia cały dzień Świętej, stając się treścią jej życia codziennego (s. 25), podlegając nieustannemu rozwojowi poprzez modlitwę ustną, modlitwę medytacji, skupienia, prostego wejrzenia aż do osiągnięcia kontemplacji wlanej. Doświadczenie miłosierdzia zaś stawało się treścią zasadniczą postępu modlitwy s. Faustyny.

Kontemplacyjne życie modlitewne Mistyczki z Krakowa było wzmacniane życiem eucharystycznym, które prowadziło Apostołkę Miłosierdzia Bożego do poznawania tajemnic Boga i świadomego bycia „mieszkaniami” Trójcy Świętej (s. 63-88). Dlatego wskazuje na Eucharystię jako na Sakrament miłosierdzia, potwierdzającego jedność doświadczenia wewnętrznego obejmującego przeżycia bliskości z Jezusem cierpiącym i poznanie tajemnicy Jego miłosierdzia (s. 64). Przeżycie tej jedności z Bogiem łączy doświadczenie wewnętrzne z misją głoszenia światu prawdy o dobroci Boga.

Zaś sakrament pokuty stawał się dla św. Faustyny płaszczyzną kierownictwa duchowego, które pomagało jej nie tylko w rozpoznawaniu woli Bożej i w rozwoju życia duchowego, ale uświadamiało, że sakrament Eucharystii i pokuty są istotnymi elementami doświadczenia Boga. Bez właściwego i poprawnego ich rozumienia niemożliwy byłby postęp Świętej w mistycznym doświadczeniu Boga, w którym wyraża się personalny wymiar miłosierdzia (s. 130-142).

Po ustaleniu podstaw doświadczenia mistycznego, stanowiącego punkt wyjścia do głębszych rozważań, całkowity wysiłek analityczny Autora został skierowany ku wyodrębnieniu głównych elementów tegoż doświadczenia, któremu zostaje poświęcona druga część pracy. Idąc za obraną metodą badań, doświadczenie Boga Miłosierdzia Autor przedstawia bardzo szeroko najpierw w tajemnicy męki Chrystusa, udowadniając niezbicie charakter pasyjny mistyki s. Faustyny, która wpisała się w wielką tradycję mistyki chrześcijańskiej średniowiecza (s. 146-166). Odważne podjęcie cierpienia razem z Chrystusem przygotowywało w życiu duchowym Świętej próby wiary, które miały doprowadzić ją do zjednoczenia z Bogiem. Dlatego całe ostrze

badawcze ks. J. Machniak kieruje na analizę biernej nocy zmysłów i ducha, która poprzez oczyszczenie mocą światła wiary nadprzyrodzonej otwierała jej władze na przyjęcie działania Bożego. Zaslugą Autora jest wyśmienite przedstawienie owej „nocy” jako dynamicznego procesu. W tym celu bardzo dokładnie omawia aktywność zmysłów, zwracając szczególną uwagę na ich niedoskonałe działanie, które zostaje oczyszczone przez pokusy i doświadczenie obecności Boga (s. 171, 181). Owe światło Boga ze względu na nowość swojego działania, wyrażającą się w istotowej różnicy aktywności, powoduje nieuchronnie oschłości w duszy, które Autor na tym etapie życia mistycznego s. Faustyny przedstawia w sposób wzorczy (s. 166-178).

W dalszym toku rozważań doświadczenia Boga Autor przeprowadza analizę następnego jego elementu, jakim jest odczucie obecności Boga i Jego Majestatu, który wypełniał wnętrze duszy, oraz wielkości duszy, która mimo swoich słabości, staje się zdolna do bycia mieszkaniem dla Stwórcy. „Serce” więc było dla Mistyczki z Krakowa symbolem miejsca najbardziej wewnętrznego, nazywanego również „sanktuarium duszy” „pałacem duszy” a które należy tylko do Chrystusa obdarzającego szczęściem (s. 195-200). W najgłębszym „sanktuarium” duszy odkryła Apostołka Bożego Miłosierdzia wielkość miłości czystej otrzymanej od Jezusa składającego swoje życie w Ofierze (s. 200-201). Mistyczna refleksja tej miłości, będącej źródłem doświadczenia „obecności Boga” w duszy, misteryjnie prowadzi Autora na najwyższe szczyty zjednoczenia z Bogiem Mistyczki z Krakowa (s. 201-241). Ks. J. Machniak prezentuje tutaj najdokładniej dwa stopnie jedności z Bogiem: zjednoczenie ekstazy (s. 222-223) i zaślubiny duchowe (s. 223-227). Na tym etapie życia duchowego Święta doświadcza ekstaz miłości, w trakcie których następuje zawieszenie zmysłów. Doświadcza również pozytywnych skutków, jak poznanie Bożych tajemnic (s. 227-232) i poznanie życia Trójjedynego Boga (s. 232-241). Omówienie stopni zjednoczenia mistycznego zamyka trzy rozdziały tej drugiej części pracy poświęcone dynamicznemu wymiarowi życia mistycznego Świętej (rozdziały II, III, IV). Można zatem powiedzieć, że powyższe trzy rozdziały stanowią pewien systematyczny traktat o mistycznym zjednoczeniu z Bogiem, ukazujący zarazem proces rozwoju życia duchowego, który zamyka ks. J. Machniak rozdziałem o dziecięctwie duchowym (s. 242-251). Uwypukla w nim warunki samotranscendowania się Mistyczki z Krakowa, do których zalicza przeżycie miłości Ojca, pokorę i ufność, posłuszeństwo i oddanie Bogu, „małość” duchowego dziecięctwa, umiejętność przyjęcia cierpień i ofiarności.

Mając za sobą tak głęboko „przeorane pole badawcze” za pomocą obranej metody (w pierwszej i drugiej części pracy) Autor podejmuje w szóstym rozdziale ostatniej wymienionej części dysertacji niezwykle znów wnikliwą analizę miłosierdzia Bożego w aspekcie behawioralnym (s. 252-290). Udowadniając w poprzednich rozdziałach poznanie i motywacje doświadczenia Boga Miłosierdzia przez s. Faustynę najpierw kieruje swoje wywody w stronę podejmowanego przez nią działania. W istocie chodzi o miłosierdzie świadome, które według Mistyczki z Krakowa wyraża się w pełni w czynie, słowie i modlitwie (s. 263-291). Znamienny jednak jest fakt zasługujący na podkreślenie, że Autor rozprawy bardziej zwraca uwagę na motywy i sposób wyświadczenia miłosierdzia, niż na wielkość aktów miłosierdzia. Apostołka Bożego Miłosierdzia, pełna całkowitego zaufania do Boga, odważnie podejmuje misję miło-

sierdzia. Rezygnując z własnej aktywności, pozwala działać przez nią samemu Bogu, który pokazywał jej, jak słabość człowieka może stawać się niezwykłą mocą dzięki Jego działaniu i Jego miłości.

W trzeciej części rozprawy Autor prezentuje zjawiska nadzwyczajne, które pomagały jej zrozumieć tajemnicę miłosierdzia i odczytać orędzie Jezusa Miłosiernego. W takim kontekście zostały odczytane wizje s. Faustyny, które stanowią wtórny element doświadczenia Boga, odegrały istotną rolę w jej spotkaniu z Bogiem i pomogły również zrozumieć jej misję wobec świata, przypomnieć w nowych okolicznościach o Bogu miłosierdzia. Po przedstawieniu natury wizji (s. 292-310), autor omawia wizje Jezusa, Matki Bożej i świętych (s. 310-366) oraz ich charakter pedagogiczny. Podobną funkcję pełniły wizje aniołów, szatana i dusz czyścicowych (s. 366-401). Wśród wielu łask nadzwyczajnych, jakie otrzymała Święta, Autor wymienia jeszcze wizje osób żyjących i przyszłych wydarzeń (s. 401-418) oraz stygmaty (s. 418-427). Wszystkie te nadprzyrodzone łaski równocześnie były – jak słusznie stwierdza Autor – potwierdzeniem dokonujących się w duszy procesów wewnętrznych, które prowadziły ją równolegle wraz z rozwojem wizji do zjednoczenia z Bogiem w akcie zaślubin mistycznych.

Na szczególne podkreślenie w pracy zasługuje osadzenie przez Autora doktryny doświadczenia Boga w tajemnicy Jego miłosierdzia u św. Faustyny w kontekście tradycji mistycznej i nauki teologicznej, oraz ocena jej w świetle współczesnej myśli teologicznej (np. s. 12-25; 252-261; 167-171; 292-310). Ponieważ życie mistyczne każdego chrześcijanina, również i Świętej rodzi się i dojrzewa w świetle działania Boga Trójjedynego, czyli na gruncie chrześcijańskiej świadomości oraz chrześcijańskich wartości w konkretnej sytuacji społeczno-religijnej. Dlatego tak merytorycznie ważne jest to ukazanie doświadczenia Boga w konkretnym kontekście teologicznym wyznaczonym z jednej strony przez charyzmat Zgromadzenia Matki Bożej Miłosierdzia, które żyło charyzmatem Miłosierdzia Bożego i troszczyło się o formację teologiczną sióstr. Z drugiej strony, przeżycie spotkania z Bogiem wyrastało z refleksji teologicznej tamtej epoki opartej na Tradycji Kościoła (por. ks. M. Sopoćko, o. J. Andrasz).

Nowością pracy ks. J. Machniaka jest analiza doświadczenia Boga u św. Faustyny w tajemnicy Jego miłosierdzia na kanwie rozwoju jej życia mistycznego. Dokonywało się ono w akcie modlitwy, która pomagała jej odpowiadać na Boże łaski i odkrywać obecność Boga w duszy. Dlatego modlitwa była podstawą osobistej relacji Mistyczki z Krakowa z Jezusem, aż po szczyty mistycznego zjednoczenia z Nim w miłości. Poznanie tajemnic miłosierdzia Boga zatem szło równolegle z rozwojem życia mistycznego Faustyny. W tej materii jedności rozwoju poznania tajemnic miłosierdzia i życia mistycznego zawiera się wielkość duchowości polskiej Mistyczki, co bardzo dobrze wykazał Autor.

Również na uwagę zasługuje koncepcja pracy ks. J. Machniaka, która w swojej konstrukcji metodologicznej uwzględnia – jak już wcześniej zaznaczyłem – szeroką panoramę mistyki chrześcijańskiej. Uwzględnienie literatury klasycznej pozwoliło Autorowi prawidłowo odczytać mistykę s. Faustyny i ukazać jej oryginalność jako Apostołki Miłosierdzia Bożego.

Dlatego polska teologia duchowości zawdzięcza ks. J. Machniakowi oryginalne, twórcze, krytyczne oraz cenne studium na temat mistyki rodzimej. Rzetelna analiza „Dzienniczka” wymagała ogromnego wysiłku, aby z osobistych przeżyć mistycznych wydobyć ścisłe i jednoznaczne pojęcie doświadczenia Boga. Mam tu na myśli szczególnie badania dotyczące natury „ciemnej nocy” w jej strukturze podmiotowej i przedmiotowej, tzn. w dwóch zasadniczych perspektywach, nocy czynnej i biernej zmysłów oraz ducha, oraz badania będące wyrazem interpretacji współczesnej mistyki, będącej aktualnie jednym ze „znaków czasu”

W konkluzji można powiedzieć, że powyższa pozycja jest bardzo wartościowa dla wszystkich, którzy szukają teologiczno-mistycznego pogłębienia Miłosierdzia Boga. Tym większa wartość tej publikacji, że mogą z niej korzystać szerokie kręgi czytelników – dla czytania, prelekcji, konferencji, dyskusji, studium – o zasadniczych prawdach mistyki przeżyciowej na podstawie doświadczenia św. Faustyny.

Ks. Stanisław Urbański